University of BRISTOL

PolicyBristol

Beth ddylai fod yn Ddarpariaeth 'Ar Gael yn Gyffredinol' mewn ysgolion yng Nghymru?

Dr Cathryn Knight, Dr Carmel Conn and Dr Rhiannon Packer

Cefndir

Mae Cymru ar hyn o bryd yn trosglwyddo i system 'Anghenion Dysgu Ychwanegol' (ADY) newydd, gan ddisodli'r hen system 'Anghenion Addysgol Arbennig'. Mae adolygiadau diweddar o weithrediad y system newydd wedi tynnu sylw at faterion yn ymwneud ag eglurder terminoleg y system newydd (Estyn, 2023; Senedd Cymru, 2024). Yn benodol, maent yn galw am ddealltwriaeth gliriach o'r gwahaniaeth rhwng 'darpariaeth sydd ar gael yn gyffredinol' a 'darpariaeth dysgu ychwanegol'.

Dylid diwallu anghenion y rhan fwyaf o ddysgwyr mewn lleoliadau prif ffrwd gydag addysgu ac arfer ansawdd uchel trwy ddefnyddio adnoddau a chymorth 'sydd ar gael yn gyffredinol'. O dan y system ADY, mae angen Cynllun Datblygu Unigol (CDU) ar ddysgwyr y nodir bod ganddynt ADY. Mae hwn yn gynllun statudol sy'n amlinellu'r 'ddarpariaeth ddysgu ychwanegol' (DDY) sydd ei hangen arnynt i gyflawni eu nodau addysgol a datblygiadol. Mae cynnwys y ddogfen hon yn gyfreithiol-rwym.

Nodau Ymchwil

Gan weithio gyda'r tîm Anghenion Dysgu Ychwanegol yn Llywodraeth Cymru fel partner, cynhaliwyd trafodaethau bord gron gyda rhanddeiliaid addysg allweddol er mwyn darganfod:

- Beth mae rhanddeiliaid addysg yn credu sydd 'ar gael yn gyffredinol' i bob dysgwr yng Nghymru?
- Beth mae rhanddeiliaid addysg yn credu sy'n gwahaniaethu arfer fel 'darpariaeth ddysgu ychwanegol?

Dulliau

Cynhaliwyd trafodaethau grŵp ffocws ar-lein ac wyneb-yn-wyneb. Gofynnwyd i randdeiliaid gofrestru eu diddordeb ar gyfer y grwpiau ffocws mewn ymateb i e-bost recriwtio o restr bostio ADY Llywodraeth Cymru. Rhoddwyd cyfranogwyr â diddordeb mewn grwpiau yn seiliedig ar eu rôl. Cynhaliwyd 10 grŵp ffocws yn Gymraeg a Saesneg gyda:

- Chydlynwyr ADY Cynradd (CydADY); Cydlynwyr ADY Uwchradd; Athrawon dosbarth a darlithwyr Addysg Bellach; uwch arweinwyr; Cynorthwywyr cymorth dysgu; Swyddogion Awdurdodau Lleol (ALl) (ar draws 6 ALl); Myfyrwyr Blwyddyn 11.

Cafodd y grwpiau ffocws eu recordio a'u trawsgrifio. Cynhaliwyd dadansoddiad cynnwys gan y tîm ymchwil i fynd i'r afael â'r cwestiynau ymchwil a nodwyd.

Llun gan Pixabay

Canfyddiadau Allweddol

Mae rhanddeiliaid addysg yng Nghymru yn gweithredu eu hymateb i ddarpariaeth ADY ar draws tri math o ddarpariaeth. Mae'r hyn y mae rhanddeiliaid yn ei ystyried yn 'ar gael yn gyffredinol' yn cynnwys 1. sydd ar gael yn gyffredinol a 2. darpariaeth wedi'i thargedu:

1. **Y ddarpariaeth sydd ar gael yn gyffredinol**: Dyma'r ddarpariaeth sydd ar gael i bob dysgwr. Defnyddir y term 'darpariaeth gyffredinol' hefyd.
2. **Darpariaeth wedi'i thargedu**: Dyma'r ddarpariaeth sydd ar gael i rai dysgwyr yr ystyrir bod angen ystyriaeth ychwanegol arnynt, ond nad ydynt yn bodloni'r meini prawf ar gyfer anghenion dysgu ychwanegol yn y Cod ADY.
3. **Darpariaeth ddysgu ychwanegol**: Darpariaeth ychwanegol ar gyfer y rhai sy'n bodloni'r meini prawf ar gyfer ADY yn y Cod ADY ac sydd felly â CDU.

Awgrymodd y cyfranogwyr y buom yn siarad â nhw fod y system ymateb raddedig hon ar waith ar gyfer pob dysgwr mewn ysgolion. Roeddent yn awgrymu fod dysgwyr sydd angen CDU, ac felly ag ADY cydnabyddedig, yn blant a phobl ifanc nad oes modd diwallu eu hanghenion drwy 1) ddarpariaeth sydd ar gael yn gyffredinol ac 2) wedi'i thargedu. Nododd lleoliadau AB lai o ddibyniaeth ar y dull graddedig.

Dyma rai enghreifftiau o'r cyfranogwyr yr ystyriwyd eu bod ' ar gael yn gyffredinol':

- Technegau addysgu o ansawdd uchel (gan gynnwys arferion fel sgaffaldu, cwestiynu ac adborth effeithiol, a thalpio).
- Ymarfer myfyriol
- Cymhareb staffio ffafriol
- Meddylfryd a pherthynas cadarnhaol athro â myfyrwyr
- Mannau ysgol sy'n caniatáu ar gyfer ymneilltuo fel ardaloedd tawel a chlybiau
- Offer a threfniadaeth sylfaenol ee amserlenni gweledol, cardiau seibiant, cadeiriau siglo, clustffonau sy'n canslo sŵn.

Dyma rai enghreifftiau o'r cyfranogwyr a ystyriwyd fel ' **darpariaeth wedi'i thargedu**':

- Sesiynau tynnu'n ôl a dal i fyny (y cyfeirir atynt yn aml fel ymyriadau) ar gyfer agweddau fel llythrennedd, rhifedd a chymorth emosiynol.
- Gwasanaethau estynedig fel gwasanaethau ieuenctid a chwnselydd ysgol.
- Cefnogaeth yn y dosbarth sy'n fwy arbenigol e.e. cylchedau synhwyraidd.

Dyma rai enghreifftiau o'r cyfranogwyr ymarfer a ystyriwyd fel '**darpariaeth ddysgu ychwanegol**':

- Darpariaeth a ddarperir pan nad oes cynnydd wedi'i wneud ar ôl dau dymor o ymyrraeth.
- Sesiynau cefnogi ar amlder a dwyster uwch i'r rhai a gynigir fel 'ymateb graddedig'.
- Darpariaeth sy'n ofynnol pan na ellir darparu addysgu trwy sgaffaldu neu addasu'r cwricwlwm cyffredinol.

Dehongliad

Beth sy'n mynd yn dda?

Amlygodd ein trafodaethau â rhanddeiliaid yn glir fod ysgolion yn cyflwyno darpariaethau o ansawdd uchel o dan y fframwaith cymorth 'sydd ar gael yn gyffredinol'. Mae'r arferion hyn yn enghraifft o addysg gynhwysol, gan eu bod wedi'u cynllunio'n fwriadol i fod o fudd i bob dysgwr a mynd i'r afael yn rhagweithiol â rhwystrau amgylcheddol i ddysgu.

Cydnabu rhanddeiliaid y bydd eu dulliau sydd ar gael yn gyffredinol yn cefnogi pob dysgwr "rydych yn darparu ar gyfer dysgwr sydd ag angen ychwanegol, mae'n mynd i fod yn effeithiol ar gyfer y dosbarth cyfan."

Disgrifiwyd ganddynt ystod eang o arferion a oedd yn canolbwyntio ar gymorth yn y dosbarth ac addasiadau rhesymol, ond hefyd ymagweddau ysgol gyfan, datblygiad proffesiynol, ymgysylltiad cymunedol a newid diwylliannol. Amlygwyd agwedd 'gallu gwneud', a oedd yn cynnal disgwyliadau uchel o ddysgwyr

ac yn cefnogi perthnasoedd dysgu cadarnhaol, fel elfen bwysig o fewn dull hyblyg a oedd yn 'llai cyfundrefnol' ac yn fwy empathig.

Mae tuedd gan leoliadau AB i ddibynnu llai ar ddull ymateb graddedig. O ganlyniad, mae lleoliadau AB yn aml yn mabwysiadau dulliau mwy cynhwysol, lleoliad cyfan i fodloni anghenion eu dysgwyr. Gall hyn ddeillio o absenoldeb y dull haenog a ddefnyddiwyd mewn ysgolion yn ystod cyfnod yr hen system AAA.

Ystyriaethau pwysig a beth sydd angen ei wella

O'r canfyddiadau hyn rydym yn awgrymu bod continwwm o gymorth yn cael ei gynnig mewn ysgolion. Ni chyfeirir at y continwwm hwn, yn enwedig lefel y ddarpariaeth 'ymateb graddedig', yn y polisi cyfredol ar ADY yng Nghymru **ar gyfer y rhai heb ADY a nodwyd**. Ymddengys fod hyn yn etifeddiaeth i'r system flaenorol a wahanodd y ddarpariaeth yn 'gweithredu ysgol', 'gweithredu ysgol a mwy' a 'datganiad'.

Roedd hefyd yn amlwg o siarad â rhanddeiliaid bod y ddarpariaeth a ddarperir mewn gwahanol leoliadau yn amrywio'n fawr rhwng lleoliadau ac awdurdodau lleol gyda rhanddeiliaid yn dweud ei bod yn "amrywio'n aruthrol o un ysgol i'r llall ". Felly, gall yr hyn a ystyrir yn ddarpariaeth sydd ar gael yn gyffredinol mewn un ysgol fod yn ddarpariaeth ddysgu ychwanegol mewn ysgol arall. Roedd yn ymddangos bod y gwahaniaethau yn y ddarpariaeth yn seiliedig ar anghenion y lleoliad (e.e. gofod, adnoddau, staffio) yn hytrach nag angen y dysgwr.

Wrth nodi'r mathau hyn o ddarpariaeth, nodwn er bod y dull ymateb graddedig yn cefnogi dysgwyr, ei fod hefyd yn cefnogi athrawon a allai fel arall gael eu gorlwytho. Ar draws y grwpiau ffocws, tynnodd ymarferwyr sylw at y pwysau sylweddol maent yn ei wynebu, yn enwedig o ran llwyth gwaith, cyfyngiadau amser, adnoddau cyfyngiedig, a hyfforddiant annigonol. Roedd y straen ar Gydlynwyr ADY a'r sector yn thema allweddol a gododd o'r trafodaethau.

Ymhellach, mae gan rai o'r dulliau a ddefnyddir fel darpariaeth wedi'i thargedu ddeilliannau dymunol nad ydynt wedi'u cysylltu'n glir â chynnydd effeithiol yn y 'cwricwlwm cyffredinol'. Roedd hyn felly yn gwthio dysgwyr tuag at ddarpariaeth 'addysg arbennig'. O ganlyniad, roedd tuedd i flaenoriaethu ymyriadau arbenigol ar gyfer rhai dysgwyr dros fabwysiadu egwyddorion mwy cynhwysol.

Gwnaethom hefyd nodi mai ychydig iawn o ystyriaeth a roddwyd i'r sylfaen dystiolaeth greiddiol ar gyfer yr ymyriadau a oedd yn cael eu darparu ac i'r gwerthoedd a hyrwyddwyd, er enghraifft, ar gyfer dysgwyr niwro-ddargyfeiriol, p'un ai oedd ymyriad yn gwerthfawrogi amrywiaeth neu'n ceisio ei 'normaleiddio' neu ei guddio.

Llun gan Ben Mullins, Unsplash

University of BRISTOL

PolicyBristol

Ystyriaethau ar gyfer y Llywodraeth:

- Sicrhau bod Cwricwlwm i Gymru yn cael ei ddefnyddio fel cyfle i ystyried sut y gellir gwreiddio darpariaeth o ansawdd uchel mewn arferion addysgu bob dydd.
- Ledled Cymru, mae angen gweledigaeth glir ar gyfer sut y dylai arfer cynhwysol edrych. Mae hyn yn cynnwys ystyried yr angen am ymateb graddedig mewn lleoliad gwirioneddol gynhwysol.
- Roedd lefel uchel o gytundeb ymhlith rhanddeiliaid ynghylch arferion pwysig 'sydd ar gael yn gyffredinol' a oedd yn canolbwyntio ar addysgu o ansawdd uchel. Felly, byddai canllawiau cenedlaethol ar yr hyn sydd ar gael yn gyffredinol yn ychwanegu eglurder at y term hwn
- Dylai fod gan ysgolion yr hyblygrwydd a'r annibyniaeth i ddiffinio'r ddarpariaeth fanwl sydd 'ar gael yn gyffredinol' yn eu lleoliadau.
- Dylid ystyried effaith ymateb graddedig ar ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg. Mae'r strategaethau a ddefnyddir, yn enwedig ar lefel y ddarpariaeth wedi'i thargedu, yn brin yn yr iaith Gymraeg. Felly, mae angen adnoddau i allu ailadrodd y dull hwn yn ysgolion Cymru.

Ystyriaethau ar gyfer Awdurdodau Lleol:

- Mae angen dealltwriaeth ddatblygedig bod addysgu o ansawdd uchel yn mynd i'r afael ag anghenion mwyafrif helaeth o ddysgwyr. Mae angen datblygu'r gweithlu i gefnogi newid ffocws o addysg arbennig i addysg gynhwysol. Gellid gwneud hyn trwy rannu mwy o arfer da a lledaenu strategaethau a argymhellir.
- Adolygu'r ddarpariaeth ar draws lleoliadau, gan sicrhau bod addysgu cynhwysol o ansawdd uchel yn cael ei gyflwyno. Lle defnyddir yr ymateb graddedig, dylai'r ALI gefnogi lleoliadau i ystyried y sylfaen dystiolaeth ar gyfer yr arferion a ddefnyddiwyd.

Ystyriaethau ar gyfer Ysgolion a Cholegau

- Dylai lleoliadau werthfawrogi a chydnabod yr arferion sydd ar gael i bob dysgwr yn eu lleoliadau.
- Dylai aelod o staff yn y lleoliad fod yn gyfrifol am arfer, addysgu a dysgu cynhwysol. Byddai'r rôl hon yn golygu sicrhau bod arfer o ansawdd uchel yn digwydd ar draws y lleoliad i bob dysgwr. Fodd bynnag, o ystyried y baich ar Gydlynwyr ADY yn y system newydd, gall hwn fod yn Gydlynydd ADY neu beidio.
- Dylai fod llai o ddibyniaeth ar brofion gwaelodlin ac offer profi safonol i dybio gallu.
- Dylai lleoliadau werthuso effeithiolrwydd y ddarpariaeth y maent yn ei darparu, gan ystyried y sylfaen dystiolaeth a bod yn chwilfrydig am fanteision i'r dysgwr a'i leoliad.

Gwybodaeth bellach

Cynhaliwyd yr ymchwil hwn yn rhan o Gymrodoriaeth 'Impact Acceleration Account' (IAA) yr ESRC mewn partneriaeth â Llywodraeth Cymru, Prifysgol De Cymru, a Phrifysgol Metropolitan Caerdydd. Mae'n adeiladu ar ymchwil flaenorol sy'n archwilio Anghenion Dysgu Ychwanegol yng Nghymru. (Conn et al; 2023; Knight & Crick, 2022; Knight et al., 2022; Knight, Conn, Crick & Brooks, 2023; Knight et al., 2024).

Cysylltwch â'r ymchwilydd

Dr Cathryn Knight, Uwch-ddarlithydd, Seicoleg mewn Addysg, Prifysgol Bryste

cathryn.knight@bristol.ac.uk